

16.11.2018

4 телесюжети до 100-річчя Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

15 мільйонів книг, майже 900 співробітників, сотні тисяч читачів щороку. Все це про найбільшу вітчизняну книгозбірню – Національну бібліотеку України імені В. І. Вернадського (НБУВ), до 100-річного ювілею якої телеканал «UA: Перший» зняв і продемонстрував у своєму ефірі 4 відеосюжети: «Бібліотеці Вернадського 100 років. Історія», «Бібліотеці Вернадського 100 років. Архітектура», «Бібліотеці Вернадського 100 років. Структура», «Бібліотеці Вернадського 100 років. Артефакти». Із журналістами поспілкувались як фахівці Бібліотеки, так і звичайні читачі ([Національна академія наук України](#)).

Історія.

«Національну бібліотеку Української держави [нині – НБУВ] було створено 2 серпня 1918 року, а вже за рік, у 1919-му, радянська влада перейменувала її у Всенародну бібліотеку України, оскільки слово «національна» звучало недостатньо «патріотично», – розповідає директор Інституту книгознавства НБУВ доктор історичних наук Г. Ковальчук. – Арешти співробітників Бібліотеки розпочалися ще з 1929 року. В «українському буржуазному націоналізмові» звинувачували корифеїв. Наприклад, послідовно було розстріляно чотирьох директорів НБУВ. У 1941 році, в майже прифронтових умовах розпочалась евакуація фондів Бібліотеки (разом із усією Академією наук) до Уфи. Таким чином, основний фонд зберігся та згодом повернувся на місце. Бібліотеку відремонтували, тому що її будівля [мається на увазі філія НБУВ, яка розташовується на вулиці Володимирській, 62] дуже постраждала внаслідок вибуху в Червоному корпусі Університету [нині – Київський національний університет імені Тараса Шевченка], коли німці відступали з Києва. 1964 року сталася жахлива подія в історії Бібліотеки: через підпал розгорілася пожежа, під час якої

постраждала частина фондів, насамперед відділ «Україніка». Чутки про те, що тоді згоріли рукописи та стародруки, абсолютно не відповідають дійсності, тому що займання сталось у сховищі, тоді як старовинні документи зберігалися на фасадній частині Бібліотеки. Проте історія ця досить дивна. Думаю, ми до кінця ніколи не дізнаємось, як усе було. У 1996 році Бібліотеці було присвоєно ім'я академіка Володимира Вернадського та статус національної. Доти вона називалася Центральною науковою бібліотекою Академії наук України. Бібліотеку роблять люди, які люблять бібліотечну справу та цю конкретну книгозбірню і працюють для того, щоб вона стала кращою».

Про свою роботу в НБУВ розповідає бібліотекар II категорії Т. Пантус: «Я – бібліотекар, але серед своїх мене називають знепилувачем. Я підходжу до полиць, беру книгу і чистою та сухою ганчіркою знепилюю її, а також оглядаю. Якщо помічаю пошкодження – передаю книгу для подальшої обробки. У цій бібліотеці я працюю вже 18 років і роботу свою люблю, бо вона продовжує книгам життя».

Враженнями від відвідання НБУВ поділився її читач із 40-річним стажем В. Король, який зараз вивчає творчість венеційського художника XVIII ст. Каналетто (справжнє ім'я – Джованні Антоніо Каналь). У фондах НБУВ зберігається, серед іншого, й видана в Оксфорді книга, присвячена цьому митцю. «Гортаючи книгу, я немов увіходжу до майстерні художника. На відміну від цифрового, електронного зображення в Інтернеті, надрукована у виданні репродукція дає змогу побачити більше відтінків і переходів між кольорами, що потрібно мені для відтворення цієї картини. Для мене Бібліотека – це невичерпна скарбниця того, що створили люди», – говорить читач.

Відео

Архітектура.

Фонди НБУВ зберігаються у її двох дуже відмінних між собою корпусах – монументальному 27-поверховому хмарочосі та старовинній будівлі в київському середмісті. Докладніше про це журналістам розповіли фахівці – архітектори.

За словами куратора проекту Ukrainian Modernism Д. Соловійова, головний (або ж новий) корпус Бібліотеки сягає 77 м заввишки і складається з двох частин, котрі утворюють єдине ціле. У висотній частині розміщується книгосховище, а у 4-поверховій стилістичній – конференц-зала, читальні зали, а також службові приміщення. Крім того, будівля має 2 підземні поверхи. Корисна площа цього корпусу – 35 тис. м². «За всіма параметрами НБУВ є найбільшою книгозбірнею нашої країни. Урочисте відкриття цього корпусу відбулося 10 жовтня 1979 року. На подію приїхав сам Борис Патон – президент Академії. Він виголосив урочисту промову та першим перерізав стрічку. Загалом, архітектура модернізму, до якої й належить Бібліотека, надзвичайно фотогенічний. Тому якщо хочете назбирати лайків в Instagram – то вам у Вернадку», – радить Д. Соловійов.

«Вестибюль Бібліотеки прикрашено гігантським монументальним панно, виконаним у техніці енкаустики – воскового живопису. Його автори – українські художники Володимир Василенко і Володимир Прядко. Це панно у трьох сюжетах розкриває призначення науки – захист життя на Землі, – продовжує фахівець. – Перехід між підземними поверхами й читальними залами реалізовано не банальними сходами, а за допомогою пандусу, вздовж якого стоять 11 бюстів із білого мармуру – це видатні митці та вчені. Тут і Григорій Сковорода, і Ярослав Мудрий, і Тарас Шевченко й інші світила культури і науки. Бюсти створила авторська група скульпторів на чолі з Борисом Довганем. Освітлення в читальних залах теж реалізовано в незвичний спосіб. У стелю тут вмонтовано спеціальні акрилові розсіювачі світла. Завдяки ним до читальних зал потрапляє природне освітлення. Інтер'єр же нагадує мені космічний корабель: потрапляючи до нього, почуваюсь як у декораціях фільму про зоряні війни».

Філія НБУВ у старовинній будівлі по вулиці Володимирській, 62, поєднує дві архітектурні епохи – неокласицизм і уже згаданий радянський модернізм. «Постало завдання – об'єднати пишність і респектабельність класичного стилю з новим віянням часу», – пояснює молодший науковий співробітник відділу образотворчих мистецтв Інституту книгознавства НБУВ О. Донець. До новацій належить, наприклад, барельєф, створений уже за часів СРСР. Його автор – відомий скульптор Володимир Климов. Основна тема барельєфу – навчання з книжок і навчання на виробництві. «У нас є також торшери в античному стилі з приватної колекції підприємця та мецената Федора Терещенка, які було націоналізовано за радянських часів. Ще одна цікавинка колекції бронзових скульптур нашої Бібліотеки – дві жіночі скульптури на сходах. Вони зображують Гетевську героїню Міньйону та лісову німфу. Ми з'ясували, що ці скульптури було створено одночасно в одному й тому ж місці – майстерні французького бронзовика XVIII ст. Фердинанда Барбідьєна».

«У центральній читальній залі, – веде далі О. Донець, – прозора, скляна стеля, а також дуже великі вікна. Тому читач може при денному освітленні працювати тут майже весь день».

[Відео](#)

Структура.

Проте НБУВ – це, звичайно, не лише полиці з книгами та читальні зали. До її складу входять 5 інститутів і 56 відділів, які контролюють чимало важливих процесів – від реставрації книг до наукових досліджень. Журналісти відвідали найцікавіші структурні підрозділи Бібліотеки, якими їх провів завідувач сектору соціокультурних комунікацій відділу теорії і методології бібліотечної справи Інституту бібліотекознавства НБУВ Р. Поліщук.

Про Фонд президентів України розповів молодший науковий співробітник відділу пошуку та обліку документів цього Фонду А. Кушерський. За його словами, працівники зазначеного підрозділу

досліджують інститут президентства в Україні й за кордоном. «Але, напевно, найцікавіша частина нашої роботи – це робота з подарунками, які президенти України отримують під час офіційних візитів, а також від звичайних громадян. Найменший експонат нашої колекції – Конституція Іспанії 1978 року, яку Леонід Кучма привіз зі свого візиту до Іспанії. Найбільший експонат – килим, який прибув до нас із сонячного Таджикистану. На ньому зображено президентів країн – членів СНД. Цей килим унікальний: ми зверталися до колег у Казахстан і Білорусь, але там не підтвердили наявності подібного. Мій улюблений експонат – картина «Надійка», героїня якої полонить своїм теплим поглядом, що зазирає просто в душу та зігріває в холодні осінні дні». У колекції Фонду президентів України є й експонат, який уже встиг зажити собі слави серед відвідувачів, – скульптура «Слов'янські просвітителі Кирило і Мефодій», який виконує функції не лише музейного експонату: голову одного з просвітителів гості Бібліотеки так часто труть «на щастя», загадуючи при цьому бажання, що вже відполірували її до блиску.

У відділі реставрації Центру консервації і реставрації НБУВ працюють фахівці, які можуть відновити будь-яку книгу. Про свою щоденну роботу в цьому підрозділі розповідає провідний художній реставратор Н. Лук'янюк: «У наш відділ надходять, як правило, рідкісні видання – стародруки, рукописи, гравюри. Реставрація починається з очищення. Я, наприклад, беру пошкоджений аркуш із загнутими кінчиками, розрівнюю його й очищую, бо на ньому можуть бути пил і часточки сміття. Потім викладаю цей аркуш між двома сітками і в такому вигляді занурюю у воду для промивання. Після цього сітку потрібно зняти й увібрати зайву вологу за допомогою спеціального фільтрувального паперу. Після промивання та просушування аркуш потрібно доповнити відсутніми частинами паперу. Для цього я беру пензель і накладаю на край основи аркуша шар клею, а потім – і дублювальний папір. Далі проводимо пензлем по поверхні і зриваємо зайві частини паперу по краях аркуша. Зайвий клей теж слід прибрати. Таким чином відновлюються частини тієї чи іншої сторінки, яких бракує. Після реставрації аркушів книжка зшивається, для неї виготовляється шкіряна оправа, і вона відправляється на полиці – до читачів».

Відео

Артефакти.

Останній із серії відеосюжетів присвячується книжковим скарбам Бібліотеки.

«У нас зберігаються пам'ятки, що датуються періодом від III тис. до н.е. до нашого часу. Це, зокрема, глиняні таблички. Їх у нас п'ять, дві з яких розшифровано, – розповідає виконувач обов'язків директора Інституту рукопису НБУВ кандидат історичних наук О. Степченко. – У фондах Інституту зберігаються київські глаголичні листки X ст. Це – найдавніша пам'ятка слов'янського письма. З них залишилося тільки 7 аркушів, у яких викладено церковний піснеспів»

«Найцінніша та найпопулярніша й найвідоміша зараз рукописна книга – Пересопницьке Євангеліє. Це – рукопис на 964 пергаментні сторінки, вагою 9,3 кг, вишукано оздоблений (і не тільки чотирма своїми мініатюрами), – продовжує вчена. – Від 1991 року на Пересопницькому Євангелії українські президенти присягають на вірність українському народові. Двоє перших президентів робили це на розгорнутій книзі. На жаль, оскільки в момент інаугурації людина дуже хвилюється, у неї пітніють долоні. Через це розмазуються фарби на ілюстраціях і на самому рукописі. Тому ми висунули вимогу, щоб надалі президенти присягали на згорнутому Євангелії».

За словами О. Степченко, серед скарбів Інституту рукопису НБУВ – 12 зошитів Григорія Сковороди та фонд Миколи Гоголя, зокрема його твори, деякі з яких написано його рукою, а також листування, біографічні документи тощо.

Унікальні пам'ятки українського та світового книговидання складають фонд відділу стародруків та рідкісних видань Інституту книгознавства НБУВ. «Найцінніша частина збірки – це українські друковані видання, – говорить завідувач цього відділу кандидат історичних наук Н. Бондар. – Відлік ми починаємо зі львівського «Апостола» Івана Федорова, росіянина за походженням. Свого першого «Апостола» він надрукував 1564 року в Москві, наступного – за 10 років у своїй приватній друкарні у Львові, до якого він переїхав із Москви. Нещодавно у нас викрали один із московських примірників цієї книги (їх у нас три). Поліція знайшла й повернула книгу, і зараз вона знову зберігається у нашій Бібліотеці. Наступний артефакт, про який не можна не сказати, розповідаючи про українську друковану спадщину, – це «Острозька Біблія», надрукована 1581 року в Острозі, у друкарні, яку заснував князь Василь-Костянтин Острозький. Це – повна Біблія, надрукована канонічною церковнослов'янською мовою. Одне з унікальних видань нашої збірки – «Історія тварин» Аристотеля, надрукована у Венеції 1576 року, причому не на традиційному папері, а на пергаменті. У світі відомо про два примірники цієї книги». Н. Бондар також показала тележурналістам перше видання «Енеїди» Івана Котляревського (1798 р.) і «Кобзар» Тараса Шевченка 1840 р.

Усі ці дорогоцінні стародруки може потримати в руках і погортати будь-який читач. Щоправда, тільки під наглядом працівника НБУВ.

Як замовити книгу в Бібліотеці – пояснює молодший науковий співробітник відділу теорії та методології бібліотечної справи Інституту бібліотекознавства НБУВ О. Бублик. Для отримання тієї чи іншої книги спочатку потрібно оформити замовлення, скориставшись генеральним (паперовим) або електронним каталогом. Знайшовши потрібну книгу в каталозі, слід заповнити бланк замовлення й передати його черговому бібліотекарю на 2-му поверсі НБУВ. Це замовлення отримують співробітники книгосховища Бібліотеки. Знайдену книгу спускають конвеєром донизу, де вона й потрапляє до рук читача.

[Відео](#)